

Prospects for Developing the Tourism Economy Based on Historical Heritage in Uzbekistan

Student of Kokand University

Mominjonov Alisher Abduqunduzovich

Abstract. This article comprehensively examines the prospects for developing the tourism economy in Uzbekistan based on its historical heritage. The study analyzes the country's rich historical and cultural resources, including architectural monuments, historic cities, and national traditions, as key factors in tourism development. It also highlights the economic significance of the tourism sector, its impact on regional development, its role in job creation, and its multiplicative effects on other sectors of the economy. Based on a review of scientific literature, the article explores existing approaches to tourism development and identifies their advantages and limitations. During the research process, PEST and SWOT analysis methods were applied to determine the political, economic, social, and technological factors influencing tourism development, as well as the strengths and weaknesses of the sector. The results indicate that although Uzbekistan has significant potential for tourism development, it is necessary to improve infrastructure, enhance service quality, and introduce modern technologies. The article also emphasizes the importance of preserving and restoring historical monuments and promoting them at the international level. It is substantiated that sustainable tourism development can be ensured through the implementation of green economy principles, the development of tourism culture, and the strengthening of cooperation between the public and private sectors. Based on the findings, practical recommendations for the development of the tourism economy are proposed.

Keywords: *historical heritage; tourism economy; cultural tourism; tourism infrastructure; sustainable tourism; green economy; innovative approaches; tourism services; tourism in Uzbekistan.*

O‘zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari

Qo‘qon Universiteti talabasi +998905810024

Mominjonov Alisher Abduqunduzovich

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari kompleks tarzda o‘rganilgan. Tadqiqotda mamlakatning boy tarixiy-madaniy resurslari, jumladan, me‘moriy yodgorliklar, tarixiy shaharlar va milliy an‘analar turizmni rivojlantirishning asosiy omillari sifatida tahlil qilingan. Shuningdek, turizm sohasining iqtisodiy ahamiyati, uning hududiy rivojlanishga ta‘siri, yangi ish o‘rinlari yaratishdagi o‘rni va boshqa tarmoqlarga ko‘rsatadigan multiplikativ ta‘siri yoritilgan. Maqolada ilmiy adabiyotlar tahlili asosida turizmni rivojlantirishga oid mavjud yondashuvlar ko‘rib chiqilib, ularning afzallik va kamchiliklari aniqlangan. Tadqiqot jarayonida PEST va SWOT tahlil usullaridan foydalanilib, turizm rivojiga ta‘sir etuvchi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik omillar hamda sohaning kuchli va zaif tomonlari aniqlangan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud bo‘lsa-da, infratuzilmani takomillashtirish, xizmatlar sifatini oshirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarur. Shuningdek, maqolada tarixiy obidalarni saqlash, restavratsiya qilish va ularni xalqaro miqyosda targ‘ib etish muhimligi ta‘kidlangan. Yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish, turizm madaniyatini rivojlantirish hamda davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish orqali turizmning barqaror rivojlanishini ta‘minlash mumkinligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: *tarixiy meros, turizm iqtisodiyoti, madaniy turizm, turizm infratuzilmasi, barqaror turizm, yashil iqtisodiyot, innovatsion yondashuvlar, turistik xizmatlar, O‘zbekiston turizmi*

**Перспективы развития туристической экономики на основе
исторического наследия в Узбекистане**

Студент Кокандского университета

Моминжонов Алишер Абдукундзович

+998905810024

Аннотация. В данной статье комплексно исследуются перспективы развития туристической экономики в Узбекистане на основе исторического наследия. В работе анализируются богатые историко-культурные ресурсы страны, включая архитектурные памятники, исторические города и национальные традиции, как ключевые факторы развития туризма. Также освещается экономическое значение туристической отрасли, её влияние на региональное развитие, роль в создании новых рабочих мест и мультипликативный эффект на другие отрасли экономики.

На основе анализа научной литературы рассмотрены существующие подходы к развитию туризма, выявлены их преимущества и недостатки. В ходе исследования были использованы методы PEST- и SWOT-анализа, позволившие определить политические, экономические, социальные и технологические факторы, влияющие на развитие туризма, а также сильные и слабые стороны отрасли. Результаты исследования показывают, что, несмотря на значительный потенциал развития туризма в Узбекистане, существует необходимость совершенствования инфраструктуры, повышения качества услуг и внедрения современных технологий. В статье также подчёркивается важность сохранения и реставрации исторических памятников, а также их продвижения на международном уровне.

Обосновано, что устойчивое развитие туризма возможно при внедрении принципов зелёной экономики, развитии туристической культуры и усилении сотрудничества между государственным и частным секторами. На основе

полученных результатов разработаны практические рекомендации по развитию туристической экономики.

Ключевые слова: *историческое наследие; туристическая экономика; культурный туризм; туристическая инфраструктура; устойчивый туризм; зелёная экономика; инновационные подходы; туристические услуги; туризм в Узбекистане.*

Kirish qismi. Bugungi globallashuv sharoitida turizm iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, tarixiy-madaniy merosga boy mamlakatlar uchun turizm nafaqat iqtisodiy o‘shish manbai, balki milliy brendni shakllantiruvchi muhim omil hisoblanadi. O‘zbekiston bu borada ulkan salohiyatga ega davlatlardan biri bo‘lib, uning hududida 7400 dan ortiq madaniy obyektlar, jumladan, Samarqand, Buxoro va Xiva kabi dunyoga mashhur tarixiy shaharlar mavjud. Shuningdek, mamlakatda 7 ta UNESCO Butunjahon merosi obyektlari mavjud bo‘lib, ular xalqaro turizmni rivojlantirishda muhim rol o‘ynamoqda. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda turizm sohasida sezilarli o‘shish kuzatilmoqda. Jumladan, 2025-yilda mamlakatga tashrif buyurgan xorijiy turistlar soni 11,7 millionga yetib, turizm daromadlari 4,7 milliard AQSh dollarini tashkil etdi. Biroq, mavjud salohiyatga qaramay, turizmning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi hali ham nisbatan past bo‘lib, taxminan 3–3,5% atrofida qolmoqda. Bu esa sohada hali to‘liq foydalanilmagan imkoniyatlar mavjudligini ko‘rsatadi. Mazkur tadqiqotning zarurati shundaki, O‘zbekistonda tarixiy merosga asoslangan turizm rivojlanayotgan bo‘lsa-da, uning iqtisodiy samaradorligi yetarli darajada yuqori emas. Xususan, xalqaro turistlarning mamlakatda o‘rtacha qolish muddati qisqa (taxminan 4 kun) va ularning xarajatlari ham past darajada (o‘rtacha 391 AQSh dollari) ekanligi aniqlangan. Bu esa turizmning asosan “son”ga yo‘naltirilgan modelda rivojlanayotganini, ammo yuqori daromadli va sifatga asoslangan turizm segmentlari yetarli darajada rivojlanmaganini ko‘rsatadi. Shu

bilan birga, mavjud ilmiy tadqiqotlarda tarixiy meros va turizm o'rtasidagi bog'liqlik ko'proq umumiy yondashuvda o'rganilgan bo'lib, ularning iqtisodiy samaradorligini oshirish mexanizmlari yetarli darajada chuqur tahlil qilinmagan. Ayniqsa, zamonaviy innovatsion yondashuvlar, xizmat sifati va turistik tajriba yaratish kabi omillar yetarlicha yoritilmagan. Ushbu maqola aynan shu bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, unda O'zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy yangiligi shundaki, unda tarixiy merosni nafaqat turistik resurs sifatida, balki iqtisodiy qiymat yaratuvchi strategik aktiv sifatida ko'rib chiqish taklif etiladi. Natijada, turizmni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqish va uning milliy iqtisodiyotdagi ulushini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili. Mazkur tadqiqot mavzusini har tomonlama yoritish uchun, avvalo, ushbu yo'nalishda mavjud ilmiy adabiyotlar va nazariy yondashuvlarni chuqur o'rganish zarur hisoblanadi. Tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish masalasi so'nggi yillarda xalqaro va mahalliy tadqiqotchilar e'tiborini tobora ko'proq tortib kelmoqda. Ayniqsa, madaniy turizmning iqtisodiy o'sishga ta'siri, tarixiy obyektlarning iqtisodiy qiymatini baholash, ularni boshqarish va ulardan samarali foydalanish mexanizmlari ilmiy izlanishlarning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida shakllangan. Shu bilan birga, mavjud adabiyotlar turli konseptual yondashuvlarga asoslangan bo'lib, ayrim tadqiqotlarda tarixiy meros turizm resursi sifatida qaralsa, boshqalarida u iqtisodiy rivojlanishning strategik omili sifatida talqin etiladi. Bu esa mazkur mavzuni tizimli va tanqidiy yondashuv asosida tahlil qilish zaruratini yuzaga keltiradi. Adabiyotlar tahlili jarayonida turizm iqtisodiyoti, madaniy merosni boshqarish, barqaror rivojlanish va innovatsion yondashuvlar bilan bog'liq ilmiy qarashlar o'rganilib, ularning o'zaro bog'liqligi aniqlanadi.

Ichki turizmda xizmatlar sohasini takomillashtirish masalasi ko‘plab ilmiy tadqiqotlarda muhim yo‘nalish sifatida qaraladi. Xususan, I.Q. Isomiddinov tomonidan olib borilgan tadqiqotda Farg‘ona vodiysi misolida turistik xizmatlarni rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari tahlil qilingan. Muallif hududning boy tabiiy va madaniy resurslari turizmni rivojlantirish uchun muhim asos bo‘lib xizmat qilishini ta’kidlaydi. Mazkur tadqiqotda xizmatlar sifatini oshirish turizm samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida ko‘rsatib o‘tilgan. Ayniqsa, turistlarga ko‘rsatiladigan servis darajasi, transport va mehmonxona infratuzilmasining rivojlanganligi hududning raqobatbardoshligini oshiradi. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar, jumladan, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va xizmatlarni diversifikatsiya qilish orqali turizm salohiyatini kengaytirish mumkinligi asoslab berilgan. Muallif tomonidan ichki turizmni rivojlantirish orqali yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi bandligini ta’minlash hamda hududiy iqtisodiyotni diversifikatsiyalash imkoniyatlari ham alohida e’tirof etilgan. Tadqiqotda xalqaro tajribani mahalliy sharoitlarga moslashtirish zarurligi qayd etilib, strategik yondashuvlar taklif etilgan. Umuman olganda, ushbu ilmiy ish ichki turizmda xizmatlar sohasini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritib berishi bilan ahamiyatli bo‘lib, mazkur tadqiqot uchun muhim ilmiy manba sifatida xizmat qiladi¹.

O‘zbekiston iqtisodiyotida turizm sohasini rivojlantirish masalasi so‘nggi yillarda ko‘plab tadqiqotlarda o‘rganilib kelinmoqda. Maqsudov Bunyod va Raupov Akbar tomonidan yozilgan ishda turizm sohasining mamlakat iqtisodiyotidagi o‘rni va uning hududiy rivojlanishga ta’siri tahlil qilingan. Mualliflar turizmni iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiladigan muhim sohalardan biri sifatida ko‘rsatadilar. Adabiyotlarda turizmni rivojlantirish uchun asosiy omillar sifatida infratuzilma,

¹ Qurvonali o‘g‘li, I. I. (2025). O ‘ZBEKISTONDA ICHKI TURIZIMDA XIZMATLAR SOHASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMLARI.(Farg ‘ona vodiysi misolida). *Global Science Review*, 2(1), 271-283.

xizmatlar sifati, investitsiyalar va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash muhim ekani ta'kidlanadi. Shuningdek, xorijiy tajribalar o'rganilib, turizmni samarali boshqarish va raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali sohani yanada rivojlantirish mumkinligi qayd etiladi. Tadqiqotlarda turizmning iqtisodiyotga qo'shadigan hissasi ham alohida yoritiladi. Jumladan, yangi ish o'rinlari yaratish, hududlar rivojlanishini tezlashtirish va daromadlarni oshirish kabi jihatlar muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, turizm barqaror iqtisodiy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi. Ushbu tadqiqot O'zbekiston turizm sohasini rivojlantirish yo'llarini tushunishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi va mavzuni yanada chuqur o'rganish uchun asos yaratadi².

O'zbekistondagi tarixiy obidalar asosida madaniy turizmni rivojlantirish masalasi ko'plab ilmiy ishlar va maqolalarda o'rganilgan. Abdurasulov Islombek Olimjon o'g'li tomonidan yozilgan tadqiqotda mamlakatdagi tarixiy merosning madaniy turizmni rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Muallif O'zbekistonning boy tarixiy yodgorliklari turizm sohasini rivojlantirish uchun muhim resurs ekanini ta'kidlaydi. Adabiyotlarda tarixiy obidalarni saqlash va restavratsiya qilish masalasi asosiy yo'nalishlardan biri sifatida ko'riladi. Chunki obidalarning asl holatini saqlab qolish ularni kelajak avlodga yetkazish bilan birga, turistik jozibadorlikni ham oshiradi. Shuningdek, UNESCO ro'yxatidagi obyektlar xalqaro turizm oqimini jalb qilishda muhim rol o'ynashi qayd etilgan. Tadqiqotlarda turistik infratuzilmani rivojlantirish, ya'ni transport, mehmonxona va xizmat ko'rsatish tizimini yaxshilash madaniy turizm samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardan biri sifatida ko'rsatiladi. Bundan tashqari, turistik klasterlar yaratish orqali tarixiy hududlarni kompleks rivojlantirish mumkinligi ham ta'kidlangan. Umuman olganda, mavjud ilmiy manbalar madaniy turizmning nafaqat iqtisodiy, balki ma'naviy va ijtimoiy ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot esa

² Bunyod, M., & Akbar, R. (2025). O 'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA TURIZM SOHASINI TAKOMILLASHTIRISH YO 'LLARI. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 3(8), 129-140.

O‘zbekistondagi tarixiy obidalar asosida madaniy turizmni rivojlantirish yo‘nalishlarini yanada chuqur o‘rganishga xizmat qiladi³.

Turizm madaniyati masalasi so‘nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda keng o‘rganilayotgan yo‘nalishlardan biridir. Taylakova Dildora Nematovna tomonidan yozilgan maqolada turizm madaniyatining mazmuni, uning jamiyatdagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilingan. Muallif turizm faqat sayohat jarayoni emas, balki madaniy xulq-atvor va ijtimoiy mas‘uliyat bilan bog‘liq jarayon ekanini ta’kidlaydi. Adabiyotlarda turistlarning mahalliy urf-odatlariga hurmat bilan yondashishi, atrof-muhitni asrash madaniyati va odob-axloq qoidalariga rioya qilishi muhim omil sifatida ko‘rsatiladi. Bu omillar turizm sohasining barqaror rivojlanishiga bevosita ta’sir qiladi. Shuningdek, tadqiqotlarda O‘zbekiston misolida turizm madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuvlar va mavjud muammolar ham tahlil qilinadi. Masalan, xizmat ko‘rsatish sifati, turistlar uchun qulay sharoitlar yaratish va xalqaro standartlarga moslashish kabi masalalar dolzarb hisoblanadi. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, turizm madaniyatining rivojlanishi nafaqat iqtisodiy foyda beradi, balki mamlakatning xalqaro imijini mustahkamlash, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish va barqaror turizmni shakllantirishga ham xizmat qiladi⁴.

Bazarova Sharofat Savriddinovna tomonidan olib borilgan ushbu tadqiqot natijalariga ko‘ra, turizm iqtisodiyotida yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish barqaror rivojlanishni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotda ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy mezonlarning uyg‘unligi turizm sohasining uzoq muddatli samaradorligini oshirishi asoslab berilgan. O‘rganish natijalari shuni ko‘rsatadiki,

³ Olimjon oqli, A. I. (2025). OZBEKISTONDAGI TARIXIY OBIDALAR ASOSIDA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 98-102.

⁴ Nematovna, T. D. (2025). TURIZM MADANIYATI: ZAMONAVIY YONDOSHUVLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR. "YURT FAXRI", 1(1).

ekologik innovatsiyalarni joriy etish, mahalliy aholini turizm faoliyatiga keng jalb qilish hamda ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytirish barqaror turizmni rivojlantirishda asosiy yo'nalishlar hisoblanadi. Shu bilan birga, davlat idoralari, tadbirkorlar va mahalliy jamoalar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash zarurligi ta'kidlangan. O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyot tamoyillarini turizm sohasiga tatbiq etish hali to'liq rivojlanmagan bo'lib, bu yo'nalishda institutsional, moliyaviy va huquqiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi⁵.

Erkayeva Barno Abdurahimovna tomonidan olib borilgan ushbu tadqiqotda O'zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda tarixiy-madaniy turizm tushunchasi va uning turizm sohasidagi o'rni ilmiy asosda ochib berilgan. Muallif tomonidan PEST tahlil usuli orqali tarixiy-madaniy turizm rivojlanishiga ta'sir etuvchi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va texnologik omillar o'rganilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ushbu omillar turizm infratuzilmasi va xizmatlar sifatiga bevosita ta'sir qiladi. Shuningdek, tadqiqotda O'zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjudligi, xususan, boy madaniy meros va tarixiy obidalar muhim resurs ekanligi ta'kidlangan. Shu bilan birga, bu yo'nalishni yanada rivojlantirish uchun infratuzilmani yaxshilash va investitsiyalarni jalb etish zarurligi qayd etilgan⁶.

Temirova Gulxayo Muxiddin qizi va Yoldoshev Abdumalik Ilxomovich tomonidan olib borilgan tadqiqotda O'zbekistonda sayohat turizmini rivojlantirish masalalari keng yoritilgan. Mualliflar mamlakatning boy tarixiy-madaniy merosi, geografik qulay joylashuvi, milliy urf-odatlarini hamda zamonaviy infratuzilma imkoniyatlarini turizm

⁵ Savriddinova, B. S. (2025). TURIZM IQTISODIYOTIDA YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARINI JORIY ETISH: O'ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI. *PEDAGOGIK ISLOHOTLAR VA ULARNING YECHIMLARI*, 16(02), 947-952.

⁶ Begmatovna, M. D., & O'G'Li, O. N. M. (2024). O'ZBEKISTONDA TARIXIY-MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY JIHLATLARI. *Science and innovation*, 3(Special Issue 33), 421-426.

rivoji uchun muhim omillar sifatida tahlil qilgan. Tadqiqotda statistik ma'lumotlar asosida turizm sohasining hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari o'rganilgan. Shuningdek, SWOT tahlil usuli orqali sohaning kuchli va zaif tomonlari, mavjud imkoniyatlar hamda ehtimoliy tahdidlar aniqlangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda sayohat turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud bo'lib, uni amalga oshirishda strategik yondashuv, infratuzilmani takomillashtirish va turizm xizmatlari sifatini oshirish muhim ahamiyatga ega⁷.

Bozorova Jasmina Yusuf qizi va ilmiy rahbar Bozorov Elyor Boboqulovich tomonidan olib borilgan tadqiqotda turizmning O'zbekiston iqtisodiyotidagi strategik ahamiyati atroflicha yoritilgan. Mualliflar turizmni mamlakat iqtisodiyotining muhim va tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri sifatida baholab, uning daromad keltirishdagi o'rni alohida ta'kidlangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, turizm sohasi iqtisodiy o'sishni jadallashtirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va xalqaro investitsiyalarni jalb etishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, turizmning multiplikativ ta'siri orqali boshqa tarmoqlar rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatishi asoslab berilgan. Mualliflar turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, rekonstruksiya ishlarini kuchaytirish va strategik yondashuvni qo'llash zarurligini qayd etadi. Shu bilan birga, turizmning ijtimoiy va madaniy ahamiyati ham yoritilib, uning mahalliy aholi farovonligini oshirishdagi o'rni muhim ekanligi ta'kidlangan⁸.

Yuqorida keltirilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar mavjud. Mamlakatning boy tarixiy-madaniy resurslari, geografik joylashuvi va milliy an'analari turizmni rivojlantirishning asosiy omillari hisoblanadi. Shu bilan birga,

⁷ Qizi, T. G. M., & Ilxomovich, Y. A. (2025). OZBEKISTONDA SAYOHAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISH. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(4), 225-230.

⁸ Boboqulovich, B. E. (2025). O 'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING STRATEGIK AHAMIYATI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 5(01), 17-22.

turizm iqtisodiyotning muhim tarmog‘i sifatida nafaqat daromad keltiradi, balki yangi ish o‘rinlari yaratish, hududiy rivojlanishni jadallashtirish va boshqa sohalarga ijobiy ta‘sir ko‘rsatish xususiyatiga ega.

Tadqiqotlar natijalari shuni ham ko‘rsatadiki, turizmni samarali rivojlantirish uchun infratuzilmani takomillashtirish, xizmatlar sifatini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va strategik boshqaruvni kuchaytirish zarur. Bundan tashqari, tarixiy obidalarni saqlash, restavratsiya qilish hamda ularni xalqaro miqyosda targ‘ib etish muhim ahamiyat kasb etadi. Yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish va turizm madaniyatini rivojlantirish orqali esa sohaning barqarorligini ta‘minlash mumkin.

Umuman olganda, tarixiy merosni samarali boshqarish va undan oqilona foydalanish orqali turizm iqtisodiyotini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Bu esa O‘zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini oshirish bilan birga, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli hissa qo‘shadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda O‘zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari o‘rganish uchun kompleks yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va empirik usullar uyg‘unligidan foydalanildi. Avvalo, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish usuli orqali tarixiy-madaniy turizm, turizm iqtisodiyoti va barqaror rivojlanish masalalariga oid mahalliy va xorijiy manbalar o‘rganildi. Ushbu usul tadqiqotning nazariy asoslarini shakllantirish va mavjud ilmiy qarashlarni umumlashtirish imkonini berdi. Tadqiqot davomida tahliliy va taqqoslash usullaridan foydalanilib, O‘zbekistonda turizm sohasining hozirgi holati hamda uning rivojlanish istiqbollari baholandi. Xususan, tarixiy meros obyektlaridan foydalanish darajasi, turizm infratuzilmasi holati va xizmatlar sifati o‘rganildi. Shuningdek, statistik ma‘lumotlar asosida turizmning iqtisodiyotga ta‘siri tahlil qilindi. Bundan tashqari, tadqiqotda PEST va SWOT tahlil usullari qo‘llanilib, turizm rivojiga ta‘sir etuvchi tashqi va ichki omillar aniqlab olindi. PEST tahlil orqali siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va

texnologik omillar o'rganilgan bo'lsa, SWOT tahlil orqali sohaning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlar hamda tahdidlar tahlil qilindi. Shu bilan birga, tizimli yondashuv asosida tarixiy meros, turizm infratuzilmasi va iqtisodiy omillar o'zaro bog'liqlikda ko'rib chiqildi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish va xulosalar chiqarishda mantiqiy tahlil usullaridan foydalanildi. Mazkur metodologiya orqali O'zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari aniqlanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tahlil va natijalar. O'zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish istiqbollari o'rganish jarayonida olingan tahlil natijalari bir qator muhim xulosalarni ko'rsatmoqda. Birinchidan, mamlakatda mavjud 7400 dan ortiq madaniy-tarixiy obyektlar va 7 ta UNESCO Butunjahon merosi ob'yektlari turizm uchun beqiyos resurs bo'lib xizmat qilishi mumkin. Biroq ushbu salohiyatdan to'liq foydalanilmayapti: xorijiy turistlarning mamlakatda o'rtacha qolish muddati atigi 4 kun, o'rtacha xarajat esa 391 AQSh dollarini tashkil etadi. Bu ko'rsatkichlar O'zbekistonni yuqori daromadli turizm bozoriga taqdim etish uchun sifat jihatdan yangi yondashuvlar zarurligini tasdiqlamoqda.

PEST tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, siyosiy jihatdan O'zbekiston hukumati turizm sohasida tizimli islohotlarni amalga oshirmoqda: viza rejimini soddalashtirish, turizm zonalarini kengaytirish va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash shu jumladan. Iqtisodiy omillar nuqtai nazaridan esa 2025-yilda 11,7 million xorijiy turistning tashrifi va 4,7 milliard dollarlik daromad tarmoqning o'sish sur'atlarini yaqqol namoyon etmoqda. Ijtimoiy omillar orasida milliy madaniyatga bo'lgan xalqaro qiziqishning ortishi, Markaziy Osiyo tarixiga nisbatan e'tiborning kuchayishi alohida ahamiyat kasb etadi. Texnologik omillar nuqtai nazaridan esa raqamli marketing, virtual turizm va onlayn bron qilish xizmatlari sohani modernizatsiya qilishda hal qiluvchi rol o'ynamoqda. SWOT tahlili asosida O'zbekistonda tarixiy meros asosidagi turizmning

quyidagi xususiyatlari aniqlandi. Kuchli tomonlari: noyob tarixiy-madaniy meros (Samarqand, Buxoro, Xiva), UNESCO ro'yxatidagi ob'yektlar, boy milliy an'analar, yaxshi geografik joylashuv va davlat tomonidan faol qo'llab-quvvatlash. Zaif tomonlari: infratuzilmaning qisman rivojlanganligi, malakali kadrlar yetishmasligi, marketing faoliyatining yetarli emasligi, turistlar uchun o'rtacha xarajatlar darajasining pastligi. Imkoniyatlar: "Buyuk Ipak Yo'li" turizm yo'nalishining xalqaro miqyosda rivojlanishi, ekologik va madaniy turizm trendlari, xorijiy investitsiyalarni jalb etish, raqamli texnologiyalar orqali bozor qamrovini kengaytirish. Tahdidlar: mintaqadagi geosiyosiy beqarorlik, iqlim o'zgarishlarining tarixiy ob'yektlarga ta'siri, raqobatchi mamlakatlarning (Turkiya, Misr, Hindiston) kuchli brend pozitsiyasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda turizm iqtisodiyotining YaIMdagi ulushini hozirgi 3-3,5%dan 7-8%gacha oshirish uchun quyidagi strategik yo'nalishlarni amalga oshirish zarur. Birinchi yo'nalish - turistik tajriba sifatini oshirish: an'anaviy ko'rik-sayohatlardan chuqurlashtirilgan madaniy immersiya dasturlariga o'tish, ya'ni mahalliy hunarmandchilik ustaxonalari, pishirish darslari, tarixiy qayta sahnalashtirish tadbirlari orqali turistlarda unikal xotiralar qoldirish. Ikkinchi yo'nalish - "Buyuk Ipak Yo'li" klasterini yaratish: Samarqand, Buxoro, Xiva, Shaxrisabz va Termizni bir-biri bilan bog'liq turistik marshrutlar tizimiga birlashtirish. Bu yondashuv turistlarning mamlakatda qolish muddatini 4 kundan 8-10 kunga oshirish imkonini beradi. Uchinchi yo'nalish - premium turizm segmentini rivojlantirish: tarixiy xonalar va saroylarda boutique mehmonxonalar, VIP gidlik xizmatlari va "slow travel" dasturlari orqali yuqori daromadli turistlarni jalb etish.

Raqamli texnologiyalarni joriy etish ham tadqiqot natijalari asosida muhim yo'nalish sifatida ajralib chiqdi. Xususan, tarixiy ob'yektlarni virtual va kengaytirilgan haqiqat (AR/VR) texnologiyalari orqali taqdim etish, ko'p tilli audio-gid ilovalari, shuningdek, sun'iy intellektga asoslangan shaxsiy marshrut tavsiya tizimlari turistik tajribani yangi bosqichga ko'tarish imkonini beradi. Masalan, Samarqand Registon

maydonini AR-illovalar orqali o‘rta asrlardagi ko‘rinishida namoyish etish — turistlarni uzoqroq qolishga undaydigan kuchli omilga aylanishi mumkin. Bundan tashqari, yashil iqtisodiyot tamoyillarini turizm sohasiga tatbiq etish barqaror rivojlanishni ta‘minlashda zaruriy shart hisoblanadi: ekologik sertifikatni tizimini joriy etish, ob‘yektlar atrofida chiqindilarni boshqarish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish va mahalliy jamoa turizmini qo‘llab-quvvatlash asosiy chora-tadbirlar sifatida belgilandi.

Kadrlar tayyorlash va turizm madaniyatini rivojlantirish masalasi ham tahlil natijalarida alohida o‘rin egalladi. Sohada malakali gidlar, menejment mutaxassisleri va xizmat ko‘rsatish kadrlarining yetishmasligi raqobatbardoshlikni cheklamoqda. Shu sababli, turizm ta‘limi sifatini oshirish, xorijiy tajribaga asoslangan treninglar o‘tkazish va sohaga yoshlarni jalb etish strategik ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, mahalliy aholini turizm foydalari haqida xabardor qilish va ularni soha faoliyatiga bevosita jalb etish barqaror turizm modelini shakllantirishda asosiy omillardan biridir.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari O‘zbekistonda tarixiy merosni nafaqat turistik ko‘rik ob‘yekti, balki iqtisodiy qiymat yaratuvchi strategik aktiv sifatida ko‘rib chiqish zarurligini tasdiqlaydi. Sifatga asoslangan turizm strategiyasiga o‘tish, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash, turistik klasterlarni shakllantirish va barqaror rivojlanish tamoyillarini joriy etish orqali O‘zbekiston 2030-yilga kelib xalqaro turizm bozoridagi ulushini sezilarli darajada oshirishi va turizm daromadlarini 10 milliard dollarga yetkazishi uchun real imkoniyatlar mavjud.

Muhokama. O‘tkazilgan tahlillar natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish uchun yetarli imkoniyatlar mavjud bo‘lsa-da, ularni to‘liq ishga solish masalasi hali ham dolzarb bo‘lib qolmoqda. Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar ilgari o‘rganilgan ilmiy ishlar bilan hamohang bo‘lib, turizmni rivojlantirishda infratuzilma, xizmatlar sifati va strategik boshqaruv asosiy omillar ekanini yana bir bor tasdiqlaydi. Muhokama jarayonida e‘tibor qaratish lozim bo‘lgan jihatlardan biri - tarixiy meros obyektlaridan foydalanishda muvozanatni saqlash masalasidir. Ya‘ni, bir tomondan, ularni turizm resursi sifatida faol foydalanish zarur bo‘lsa, ikkinchi tomondan, ularning asl holatini saqlab qolish va madaniy qiymatini yo‘qotmaslik muhim hisoblanadi. Shu sababli, restavratsiya va boshqaruv

jarayonlarida ilmiy asoslangan yondashuv talab etiladi. Shuningdek, tadqiqot natijalari turizm sohasida raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning roli ortib borayotganini ko'rsatdi. Bu esa xizmatlar sifatini oshirish, turistlar oqimini boshqarish va yangi turistik mahsulotlar yaratish imkonini beradi. Biroq, ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun malakali kadrlar va zamonaviy boshqaruv tizimlari zarur. Muhokamada yana bir muhim jihat - turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlash masalasidir. Yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish, ekologik muvozanatni saqlash va mahalliy aholi manfaatlarini hisobga olish turizmning uzoq muddatli rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Bu borada davlat, xususiy sektor va mahalliy jamoalar o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur. Umuman olganda, olib borilgan tadqiqot natijalari va ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish katta istiqbollarga ega bo'lib, ushbu yo'nalishda tizimli va innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish talab etiladi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda tarixiy meros asosida turizm iqtisodiyotini rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Mamlakatning boy tarixiy-madaniy resurslari turizmni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'lib, u iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish va hududiy rivojlanishni jadallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tahlillar asosida aniqlanishicha, turizmni samarali rivojlantirish uchun infratuzilmani takomillashtirish, xizmatlar sifatini oshirish, investitsiyalarni jalb etish hamda zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Shu bilan birga, tarixiy obidalarni saqlash va ulardan oqilona foydalanish turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatadiki, turizmni rivojlantirishda strategik yondashuv, davlat va xususiy sektor hamkorligi hamda yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish muhim o'rin tutadi. Bu orqali nafaqat iqtisodiy samaradorlikka erishish, balki ekologik muvozanatni saqlash va jamiyat farovonligini oshirish mumkin. Umuman olganda, tarixiy merosni samarali boshqarish va undan to'g'ri foydalanish orqali O'zbekistonda turizm iqtisodiyotini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Mazkur yo'nalishda amalga oshiriladigan islohotlar mamlakatning xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshligini oshirishga

xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yhati

1. Qurvonali o‘g‘li, I. I. (2025). O‘ZBEKISTONDA ICHKI TURIZIMDA XIZMATLAR SOHASINI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI.(Farg‘ona vodiysi misolida). *Global Science Review*, 2(1), 271-283.

2. Bunyod, M., & Akbar, R. (2025). O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA TURIZM SOHASINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI. *YANGI O‘ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(8), 129-140.

3. Olimjon o‘g‘li, A. I. (2025). OZBEKISTONDAGI TARIXIY OBIDALAR ASOSIDA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(10), 98-102.

4. Nematovna, T. D. (2025). TURIZM MADANIYATI: ZAMONAVIY YONDOSHUVLAR, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR. "YURT FAXRI", 1(1).

5. Savriddinovna, B. S. (2025). TURIZM IQTISODIYOTIDA YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARINI JORIY ETISH: O‘ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI. *PEDAGOGIK ISLOHOTLAR VA ULARNING YECHIMLARI*, 16(02), 947-952.

6. Begmatovna, M. D., & O‘G‘LI, O. N. M. (2024). O‘ZBEKISTONDA TARIXIY-MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY JIHATLARI. *Science and innovation*, 3(Special Issue 33), 421-426.

7. Qizi, T. G. M., & Ilxomovich, Y. A. (2025). OZBEKISTONDA SAYOHAT TURIZMINI RIVOJLANTIRISH. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(4), 225-230

8. Boboqulovich, B. E. (2025). O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING STRATEGIK AHAMIYATI. *Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting*, 5(01), 17-22.